

...és Európában Mint említettük, a frank a dollárhoz és a fonthoz „igazodott” és aranyalapja mozgó, azaz versenyképes. A svájci, hollandi, olasz, cseh stb. devalváció kivégezte az aranyalapú országok blokkját és ezzel a világ két versenyző csoportja: a font- valuták és a frank- valuták fegyverszünetet kötöttek. A pénzügyi káosz enyhült, a devizakorlátozások csökkenni fognak. A vámok, kontingensek és dumpingek politikája, amely autarchiára rendezte be az országokat, szintén enyhül, úgyhogy a nemzetközi kereskedelem megint fellendülhet. A világválság egyik sajátos tünete éppen az volt, hogy a depressziós szakaszban a külkereskedelem emelkedése kisebb méretű volt, mint az ipari termelésé. Olaszország csatlakozása a „liberális valuta blokkhoz” súlyosan érinti Németországot, amelynek Führere ép' egy nappal a lira leértékelése előtt dicsőítette a parancsuralmi pénzek stabilitását, szemben a demokratikus államok labilis pénzügyi politikájával. A hitleri Németország gazdasági elszigetelődése kezdetét veszi. A német export csökkenni fog. Schacht nem veheti fel egyedül a versenyt a dollár, font, frank és lira szövetségével. Ebből adódnak az olasz külpolitika új orientációi is. Ez a magyarázata, hogy Itália lenyelte a genfi megbélyegzés keserű piluláját és a nagy dér-durrall ígért kilépésből semmi sem lett.

A frank leértékelése tehát és az ezt követő többi pénz devalvációja megindítja a nemzetközi kereskedelem egészségesebb körforgását, véget vet a pénzügyi káosznak, azaz enyhíti a nemzetközi feszültséget, a béke malmára hajtja a vizet.

Természetesen, mint Franciaországon belül, úgy nemzetközileg is csak átmeneti javulásról lehet szó. Az 1929-es krízis lassan-lassan enyhül, depresszióba megy át. Szó sincs azonban arról, hogy egy újabb prosperitás előtt állunk. Ma az *általános* válság súlyosabb, mint valaha. A tömegek krónikus munkanélkülisége és az abból folyó „Verelendung” megakadályozzák a fogyasztó piac fellendülését. A „válságos” racionalizálás, amely a munkát teszi intenzívebbé, de nem növeli a tőkebefektetést; a tőke export verszegénysége, azok a tünetek, amelyek kizárják a mai gazdálkodás megszilárdulását.

Közben, ne feledjük el, azokban az országokban, amelyek elérték Vagy túlhaladták az 1929-es színvonalat már érnek az új válság feltételei. Az is előrelátható, hogy a nemzetközi verseny a piacok után — előbb utóbb ismét leértékeléshez vezetheti valamelyik nagy állam pénzét. Ami természetesen az ideiglenes fegyverszünet végét jelentené és új, még mélyebb nemzetközi pénzügyi válsághoz vezetne.

A haladó erők tehát csak annyiban örülhetnek a frankválság megoldásának, amennyiben remélik, hogy az átmeneti javulást és békét szerencsésen kihasználhatják arra, hogy az átmeneti javulás után elkerülhetetlenül jövő soha nem látott válsággal felvértezettebben vehessék majd fel a harcot.

(*Bajomi Endre*)

MIT HASZNÁL A PÉNZNEMEK LEÉRTÉKELÉSE?

A francia frank leértékelésének mértékét az angol és amerikai pénzügyi kormányokkal kötött előzetes megegyezés alapján állapították meg. Ez a valutáris együttműködés arra indította az egyik nagyszájú londoni estilapot, hogy kijelentse: a jólét aranykora következik be. Mikor pedig a svájci, holland, olasz és cseh pénznemeket — 16-40% erejéig — ugyan-csak leértékelték, magyar közírók, közigazdák és széplelkek egyaránt hirdetni kezdték: megszületett a valutapolitikái együttműködés, vége a válságnak.

Vizsgáljuk meg, lehetséges-e elvileg a válságot pénzügyi uton megoldani?

Megirtuk ezen a helyen márciusban, hogy a már addig bekövetkezett leértékeléseken kívül (Sterling-blokk, dollár, belga frank, cseh korona) a további pénzleértékelések valószínűek. Ez az összefüggések ismerete alapján bejósolt leértékelési hullám bekövetkezett.

A mostani leértékelések első célja volt az aranyblokk (Franciaország, Svájc, Hollandia) csökkent kivitelének növelése. A dollár- és sterling-országokkal szemben az aranyblokk országában az áruk előállításának költsége magas volt. A pénznemek most bekövetkezett devalválása révén az áruk önköltsége csökkent, tehát ezek az országok versenyképessé váltak a nemzetközi piacon, vagy legalább is versenyképesebbé, mint idáig. A másik cél volt az idegenforgalom felélénkítése. Svájc hátterbe szorult az utóbbi évek során az olcsó Ausztriával szemben, a francia Riviera forgalma súlyosan hanyatlott az olcsó olasz fürdőhelyek versenyébe. A franknemek 30%-os devalválásától ezek az országok idegenforgalmuk megnövekedését várják. A belföldi iparnak pedig a leértékelés annyit jelent, mint egy 30%-os vám, hiszen ezentúl a belföldi iparcikkek előállításának ára — aranyértékben számítva 30%-kal olcsóbb lesz, mint eddig volt, tehát az angol, amerikai stb. áruval szemben ennyi előnyre tesznek szert. Idáig pl. aranyértékben számítva hasonló ára volt egy olcsó francia és egy importált amerikai autónak. Ezentúl ugyanaz az autó 30%-kal olcsóbb belföldön gyártva, mint az amerikai autó. De a leértékelés mindennemű adósságteher csökkentését hozza magával, amely a leértékelt valutára szólt. Felmegy az ingatlanok ára (mert esik a pénz értéke), ugyanakkor pedig régi összegében marad meg az ingatlanra betáblázott teher. A gyáros, aki tegnap még csöndesen inzulvens volt, reggelre virradva nagyobb összeggel állíthatja be gépeit, ingatlanait mérlegébe, mint előző napon, hiszen közben a mérték, a pénzegység, összezsugorodott, viszont az üzemre nehezedő terhek a régi maradtak. Így változott meg nem egy cég gazdasági helyzete a pénzügyi földrengés miatt. Azt remélik továbbá, hogy a leértékelés után majd visszaözlönlik az országba az onnan korábban elmenekült tőke, amint az Angliában és Belgiumban 1931-ben ill. 1935-ben megtörtént, ahol ezek a (hazai valutában számítva) meghízva visszatért tőkék nagy pénzbőséget idéztek elő. Ez a pénzbőség pl. Angliában olcsó kamatlábat eredményezett, az olcsó pénz pedig megindította a vállalkozásokat, csökkentette a munkanélküliséget. (Nem bíráljuk itt, hogy az összefüggések ilyen látása helyes-e, csupán ismertetjük a devalvációkhoz fűzött reményeket.) Az általános remények mellett bőven virulnak országonkénti vágyak, várankozások. Svájc pl. a leértékeléssel kapcsolatban arra számít, hogy a német-olasz tranzit-forgalmat sikerül majd az osztrák Brenner vonalról elterelni a svájci Gotthard-vonalra, hiszen most olcsóbb lett a svájci frank devalválásával a svájci tarifa, így hát megszűnne, vagy csökkenne a svájci vasutak állandó deficitje. A: holland-indiai ültetvényesek viszont abban bíznak (tegyük hozzá: teljes joggal), hogy a tea, cinn, gumi, olaj, stb. fontsterling-ára változatlan marad, ők tehát holland forintban többet kapnak majd érte, mint eddig, viszont termelési költségeiket csak éppen kissé emelik majd, hogy a hollandus szigetvilág lázongó benszülöttjeinek betömjék a száját. A holland forint leértékelésével pedig Rotterdam, a kontinens egyik legnagyobb teherárúkkötője újra versenyképessé válik és visszahódítja az Antwerpenbe áttért hajókat, mert most Antwerpen, (szóval a belga frank), drágább, mint a csök-

bérharcok árán sikerült a munkásságnak 7—12% béremelést kivívni. Azonban már most, október elején, emelkednek az árak, mert a termelők ezt a béremelést nem akarják profitjukból fizetni, hanem a fogyasztókra áthárítani. Így a bérek vásárló ereje újra csökkenni fog, újabb bérharcokra van kilátás, annál is inkább, mert Belgiumban a tavalyi leértékelés óta az élelmiszerek drágulása 25%. A leértékelés tehát kielemezi a tőke és a munka harcát, mert a munkásság érthető okokból nem akar abba belenyugodni, hogy a leértékelés kerülő uton bérleszállítással váljék, hogy tehát a profit megnövekedjék, míg a bér csökken.

Külön és súlyos fejezet az állami alkalmazottak fizetése. A valuta értékállandóságának első feltétele, hogy az államháztartás rendben legyen. Hiszen a francia franktól való menekülés okai közt volt az állami adósságok növekedése, az állami költségvetés deficitjétől való félelem. Hogy azonban a budget kiegyenlített maradjon, ahhoz nemcsak a hadikiadások csökkentése szükséges. Mivel az utóbbiak redukálása lehetetlen, redukálni fogják az állami alkalmazottak fizetését, ha számszerűleg nem is, de tényleges vásárlóerőben. Ez a kényszerűség fennáll minden leértékelő országra, akár Népfrent kormánya van, akár nem. A magasabb fizetések az államháztartás bevételeinek növelését tennék szükségessé, tehát magasabb adókat, ami a termelési költségeket növelné. Holott a devalváció célja a termelési költségek csökkentése volt a nemzetközi versenyképesség növelése céljából. A devalválás megsokszorozta és más sikra hozta a válság megoldhatatlan ellentmondásait.

Szeretik állandóan Anglia példáját felhozni, mint amely sikerrel hajtotta végre 1931-ben a fontsterling értékcsökkentését. Azonban 1931-ben a világgiazi árak esőben voltak. Amikor tehát Anglia letért az aranyalapról, az akkori körülmények szerencsés összejárásának révén nem emelkedtek belföldi árai, így nem vált szükségessé a bérek emelése. Ma azonban emelkednek a világgiacon a nyersanyagárak, részben az autárkia, részben a fegyverkezés miatt. Így a devalváló országok behozatalukat csökkent értékű valutájukban drágábban kell, hogy megfizessék, igaz, hogy egyes kormányok különböző rendszabályokat foganatosítottak a drágulás ellen: leszállították a buza, a nyersanyagok, ipari cikkek vámját, növelték behozatali kontigenseiket. Így a belföldi fogyasztó olcsóbban jut az importált élelmiszerhez, áruhoz. Az intézkedés azonban kétélű. Amennyiben csökkentik a fél- és készáruk vámját, hogy így a belföldi termelést (külföldi verseny révén) olcsóbb árakra kényszerítsék, úgy csökkentik a belföldi tőkés profitját, ami esetleg az idevágó termelés megszüntetéséhez vezethet. (Már pedig Anglia 1931 óta bezárta kapuit a külföldi áruk előtt, s csakis saját birodalma termelésére rendezkedett be.) A vámok csökkentése vagy teljes megszüntetése pedig az államháztartás bevételeit csökkenti. Szükséges lesz így kerülő uton a fogyasztóktól bevasalni azt a buzavámost, amit nekik elengedtek.

Összegezzünk: a relativ tultermelést (fogyasztási képtelenséget) semmiben sem változtatja meg egyes pénznemek értékcsökkentése. Átmenetileg hol egyik ország dobja a válság nehezét a másikba, hol a másik tolja a válság súlyát vissza. Világgazdasági szempontból tekintve a pénznemek leértékelése csak arra jó, hogy a zavart növelje és hol itt, hol ott élezze ki a tőke és a munka harcát. Badarság volna valutabekéről beszélni, a devalváláshoz való általános csatlakozásról. A devalválás célja a piac elhódítása a versenytársától. Ha a versenytársak egyaránt csökkentik pénznemeik értékét, ez ép' oly kevéssé változtatja meg az erőviszonyokat, mintha sakkjátzmában mindkét játékos a másikkal ugyanannyi előnyt ad.

Ádám Elek